

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
 dos. Zaur Məmmədov
“ 09 ” 09 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 050103 Xarici dil müəllimliyi (İngilis)

Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil

Kafedra: Azərbaycan dili və ədəbiyyat

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Müasir Azərbaycan dili. Fənn üzrə proqram Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirinin 09.09.2019-cu il 543 sayılı əmri ilə təsdiq edilmişdir.

Kodu: İF-B 05

Tədris ili: II (2025-2026) Semestr: III

Tədris yükü cəmi: Auditoriya saati - 45 (30saat müh., 15 saat sem.)

Tədris alma forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 4 kredit

Auditoriya №:

Saat:

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, elmi dərəcəsi və elmi adı: Könül Dənziyeva, fəh.dok., dos.

Məsləhət günləri və saati: II gün saat 14⁰⁰-17⁰⁰.

E-mail ünvanı: konuldenziyeva@mail.ru

Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhəri, Əli Məmmədov küçəsi - 40 , 2 saylı tədris korpusu

III. Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

1. Ə. Dəmirçizadə. Müasir Azərbaycan dili. (Fonetika) Bakı, 2004
2. A. Axundov. Müasir Azərbaycan dilinin fonemlər sistemi, Bakı, 1980
3. Ş. Hübətova. Müasir Azərbaycan dili, I hissə, Bakı, 2013, 346 səh.
4. S. Cəfərov. Müasir Azərbaycan dili. (Leksika) Bakı, 1982
5. Müasir Azərbaycan dili. Az.EA. I-III cildlər 1978.
6. M. Hüseynzadə. Müasir Azərbaycan dili. Morfologiya. Bakı, 1982, 280 səh.
7. Q. Kazımov. Müasir Azərbaycan dili. Morfologiya. Bakı, 2007, 485 s
8. Ə. Abdullayev, Y. Seyidov, A. Həsənov. Müasir Azərbaycan dili. Sintaksis Bakı, 2007, 424 səh.
9. Kazımov Q. Müasir Azərbaycan dili. Sintaksis. Bakı, 2007, 496 səh.

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənninin tədrisi vacib deyil.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Müasir Azərbaycan dilinin səs sistemi, onun inkişafına və xüsusiyyətlərinə dair məlumat verilir, dildəki səs hadisələri və qanunları izah edilir, müasir Azərbaycan ədəbi dilinin həm şifahi, həm də yazılı formaları üçün qəbul edilmiş normalar aydınlaşdırılır, dili və nitqi formalaşdıran vahidlərin içərisində danışq səslərinin yeri müəyyənləşdirilir, onların əsas xüsusiyyətləri təsvir edilir, ünsiyyət prosesində onların rolu dəqiqləşdirilir və beləliklə də, onlardan dildə istifadə etmək qaydaları formalaşdırılır. Leksikologiyada sözün dilin leksik sistemində yeri, mənşəyi, işlədilməsi, üslubi səciyyəsi və digər xüsusiyyətləri öyrənilir. Morfologiya qrammatikanın bir hissəsi olmaqla sözün geniş qrammatik mənalarını öyrənən bir elmdir. Morfologiya bütün nitq hissələrini əhatə edir, onların oxşar və fərqli cəhətlərini öyrənir. Bu fənnin əsas məqsədi müasir Azərbaycan dilində işlənən nitq hissələrinin təsnifi prinsipləri, onların müxtəlif qruplar üzrə qruplaşdırılması, hər bir nitq hissəsinin quruluş xüsusiyyətləri, ümumi qrammatik kateqoriyaları haqqında tam təsəvvür

yaratmaqdan ibarətdir. Qrammatikanın bir şöbəsi olan sintaksis sözlərin söz birləşməsi və cümlə şəklində, cümlələrin mətn şəklində birləşməsi qaydalarından bəhs edən elmdir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2025-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə:

Tələbələrə biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə, 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. Əgər fənn üzrə həm seminar və həm də laboratoriya varsa onda 10 bal seminara, 10 bal isə laboratoriyaya görə verilir.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2025-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

-10 bal- tələbə keçirilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.

-9 bal- tələbə keçirilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.

-8 bal- tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;

-7 bal- tələbə keçirilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir.

-6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.

-5 bal- tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.

-4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;

-3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;

-1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.

-0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam –intizam qaydalarını pozduqda onun haqqında əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir göröləcək.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə 30 saat, seminar 15saat. Cəmi: 45 saat

№	Keçirilən mühazirə məşğələlərinin məzmunu	Saat	Tarix
1	Mövzu: Fonetika dilçiliyin bir şöbəsi kimi. Azərbaycan dilinin sait və samitlər sistemi. Plan: 1. Dilçilik şöbələri içərisində fonetikanın yeri 2. Danışiq səsləri və onların əmələ gəlməsi 3. Azərbaycan dilinin saitlər sistemi. 4. Azərbaycan dilinin samitlər sistemi 5. Danışiq səsi və fonem anlayışı Mənbə: [1,2,3,4,5,6]	2	
2	Mövzu: Ahəng qanunu. Heca. Vurğu. İntonasiya (Avazlanma).	2	

	Durğu (fasilə) Plan: 1. Ahəng qanunu. 2. Heca, onun növ və tipləri 3. Vurğu və onun əhəmiyyəti 4. İntonasiya, onun nitqdə rolu 5. Durğu və onun əhəmiyyəti Mənbə: [1,2,3,4,5,6]		
3	Mövzu: Orfoqrafiya. Orfoepiya. Yazı. Plan: 1. Orfoqrafiya. Onun əsas prinsipləri. 2. Orfoqrafik qaydalar 3. Orfoepiya dilçiliyin müstəqil şöbəsi kimi. 4. Ədəbi tələffüz, onun mənbələri 5. Yazı, onun ictimai mahiyyəti, tarixi və əhəmiyyəti 6. Əlifba, müasir Azərbaycan əlifbası Mənbə: [1,2,3,4,5,6]	2	
4	Mövzu: Leksikologiya. Forma və məzmunca söz qrupları. Əsl Azərbaycan və alınma sözlər. Plan: 1. Sözlərin çoxmənalılığı 2. Omonimlər, sinonimlər, antonimlər. 3. Əsl Azərbaycan sözləri və onların əsas xüsusiyyətləri. 4. Alınma sözlər Mənbə: [1,2,3,5,7]	2	
5	Mövzu: Azərbaycan ədəbi dilinin aktiv, passivliyinə və istifadə dairəsinə görə leksikası. Plan: 1. Aktiv və passiv sözlər 2. Köhnəlmiş sözlər və neologizmlər 3. Azərbaycan dilinin istifadə dairəsinə görə leksikası 4. Dialektizmlər, terminlər, vulqarizmlər, varvarizmlər Mənbə: [1,2,3,5,6,7]	2	
6	Mövzu: Müasir Azərbaycan dilində frazeoloji birləşmələr və söz varadıcılığı. Plan: 1. Müasir Azərbaycan dilinin frazeologiyası 2. İdiomlar, ibarə və hikmətli sözlər 3. Atalar sözləri və zərbi- məsəllər 4. Leksik yolla söz yaradıcılığı 5. Morfoloji yolla söz varadıcılığı 6. Sintaktik yolla söz varadıcılığı Mənbə: [1,2,3,4,5,7]	2	
7	Mövzu: Morfologiya və onun tədqiqat obyekti. Nitq hissələri. Əsas nitq hissələri. İsim . Plan: 1. Sözün tərkibi, kök və şəkilçi. 2. Sözdüzəldici və sözdəyişdirici şəkilçilər 3. İsmnin məna və quruluşca növləri. 4. İsmnin kəmiyyət və mənsubiyyət kateqoriyaları. 5. İsmnin hal və xəbərlilik kateqoriyaları Mənbə: [1,2,5]	2	
8	Mövzu: Sifət, say və əvəzlilik, əsas xüsusiyyətləri Plan: 1. Sifətin quruluşca növləri. 2. Sifətin dərəcələri. 3. Sayın məna növləri: miqdar sayları və sıra sayları. 4. Əvəzliyin məna növləri	2	
9	Mövzu: Fel və zərf. Plan: 1. Felin quruluşca növləri. 2. Felin məna növləri. 3. Felin kateqoriyaları 4. Zərf haqqında ümumi məlumat 5. Zərfin məna növləri	2	

	Mənbə:[1,2,5]		
10	Mövzu: Köməkçi nitq hissələri. Plan: 1.Qoşma və onun əsas xüsusiyyətləri 2.Bağlayıcı onun əsas xüsusiyyətləri 3.Ədat, onun məna növləri. 4. Modal sözlər. 5.Nida. Mənbə:[1,2,5]	2	
11	Mövzu: Sintaksis. Sintaktik əlaqələr. Söz birləşmələri. Plan: 1. Sintaksis və onun predmeti.2. Sintaktik əlaqələr. 3.Söz birləşmələrinin növləri. 4. İsmi birləşmələr5. Feli birləşmələr Mənbə:[8,9,11]	2	
12	Mövzu: Cümlə və onun əlamətləri Sadə cümlə.. Plan: 1.Sadə cümlənin əlamətləri.2.Cümlə üzvləri.3.Cümlə birləşməli və təktərkibli cümlələr.4.Bütöv və yarımcıq cümlələr. 5.Məqsəd və intonasiyaya görə sadə cümlənin növləri. Mənbə:[5,8,9]	2	
13	Mövzu: Mürəkkəb cümlə haqqında ümumi məlumat. Plan: 1.Tabesiz mürəkkəb cümlələr. 2.Tabesiz mürəkkəb cümlələr komponentləri arasında məna əlaqələri. Mənbə:[5,8,9]	2	
14	Mövzu: Tabeli mürəkkəb cümlələr. Plan: 1.Tabeli mürəkkəb cümlənin komponentlərini bağlayan vasitələr. 2.Tabeli mürəkkəb cümlənin budaq cümlələrə görə təsnifi 3.Mübtəda və xəbər budaq cümlələri. Mənbə:[5,8,9]	2	
15	Mövzu: Tamamlıq, təyin və zərflilik budaq cümlələri. Plan: 1.Tamamlıq budaq cümlələri. 2.Təyin budaq cümlələri. 3.Zərflilik budaq cümlələri Mənbə:[5,8,9]	2	

№	Keçirilən seminar məşğələlərinin məzmunu	Saat	Tarix
1	Fonetika.	2	
2	Leksikologiya.	2	
3	Morfologiya və onun tədqiqat obyekti. Əsas nitq hissələri.	2	
4	Köməkçi nitq hissələri.	2	
5	Sintaksis və onun predmeti. Söz birləşmələri.	2	
6	Cümlə.Cümlə üzvləri.Sadə cümlənin növləri.	2	
7	Mürəkkəb cümlə haqqında ümumi məlumat. Tabesiz mürəkkəb cümlələr	2	
8	Tabeli mürəkkəb cümlələr	1	

XI. Fənn üzrə tələblər: Tələbələr Müasir Azərbaycan dilinin səs sistemini, onun inkişaf və xüsusiyyətlərini, dildəki səs hadisələri və qanunlarını, sözün dilin leksik sistemində yeri, mənşəyi, işlədilməsi, üslubi səciyyəsi və digər xüsusiyyətlərini, sözün kökü, şəkildə, onların mənasına, dil mənşəyinə, işləkliyinə, məhsuldarlığına, sözün tərkibində tutduqları mövqeyinə görə növlərini, nitq hissələrinin təsnifi prinsiplərini, əsas nitq hissələrini, hal, mənsubiyyət, kəmiyyət, şəxs, inkarlıq, zaman, dərəcə kateqoriyalarını, köməkçi nitq hissələrini, onların quruluş xüsusiyyətlərini, dilin sintaktik quruluşunu öyrənməlidirlər.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Müasir Azərbaycan dilinin səs sistemini, onun inkişaf və xüsusiyyətlərini öyrənir.
- Dildəki səs hadisələri və qanunlarını mənimsəyir.
- Sözün dilin leksik sisteminə yeri, mənşəyi, işlədilməsi, üslubi səciyyəsi və digər xüsusiyyətlərini öyrənir.
- Sözün kökü, şəkilçilər, onların mənasına, dil mənşəyinə, işləkliyinə, məhsuldarlığına, sözün tərkibində tutduqları mövqeyinə görə növlərini mənimsəyir.
- Nitq hissələrinin təsnifi prinsiplərini bilir.
- Əsas nitq hissələrini öyrənir.
- Hal, mənsubiyyət, kəmiyyət, şəxs, inkarlıq, zaman, dərəcə kateqoriyalarını bilir.
- Köməkçi nitq hissələrini, onların quruluş xüsusiyyətlərini öyrənir.
- Dilin sintaktik quruluşunu mənimsəyir.

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV: Kollokvium sualları:

I Kollokvium sualları

1. Fonetika. Onun mövzusu, forma və növləri.
2. Sait səslər. Onun təsnifi
3. Samit səslər. Onun təsnifi.
4. Heca. Onun növ və tipləri.
5. Ahəng qanunu haqqında.
6. Vurğunun növləri.
7. Yazı və onun növləri.
8. Orfoqrafiya. Onun prinsipləri
9. Leksikologiya haqqında.
10. Sinonim və antonimlərin xüsusiyyətləri.

II Kollokvium sualları

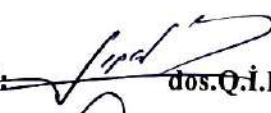
1. Əsil Azərbaycan sözləri
2. Alınma sözlər
3. Köhnəlmiş sözlər
4. Neologizmlər haqqında.
5. Dialektizmlər haqqında.
6. Terminlərin xüsusiyyətləri.
7. Morfoloji yolla söz yaradıcılığı
8. Sintaktik yolla söz yaradıcılığı
9. Morfologiya, onun mövzusu. Kök və şəkilçi
10. Leksik və qrammatik şəkilçilər

XV. İmtahan sualları:

1. Fonetika. Onun mövzusu, forma və növləri.
2. Sait səslər. Onun təsnifi
3. Samit səslər. Onun təsnifi.
4. Heca. Onun növ və tipləri.
5. Ahəng qanunu haqqında.
6. Vurğunun növləri.
7. Yazı və onun növləri.
8. Orfoqrafiya. Onun prinsipləri
9. Leksikologiya haqqında.
10. Omonimlərin xüsusiyyətləri.
11. Sinonim və antonimlərin xüsusiyyətləri.
12. Əsil Azərbaycan sözləri
13. Alınma sözlər
14. Köhnəlmiş sözlər
15. Neologizmlər haqqında.
16. Dialektizmlər haqqında.
17. Terminlərin xüsusiyyətləri.
18. Morfoloji yolla söz yaradıcılığı

19. Sintaktik yolla söz yaradıcılığı
20. Morfologiya, onun mövzusu. Kök və şəkilçi
21. Leksik və qrammatik şəkilçilər
22. İsim, onun əsas xüsusiyyətləri
23. İsmnin hallanması
24. İsmnin mənsubiyyətə görə dəyişməsi
25. Sifət, onun əsas xüsusiyyətləri
26. Sifətin dərəcələri
27. Say, onun əsas xüsusiyyətləri
28. Əvəzlilik, onun əsas xüsusiyyətləri
29. Feil, onun əsas xüsusiyyətləri
30. Feilin zamanları
31. Zərf, onun əsas xüsusiyyətləri
32. Qoşma, onun əsas xüsusiyyətləri
33. Bağlayıcı, onun əsas xüsusiyyətləri
34. Ədat, onun əsas xüsusiyyətləri
35. Modal sözlər, onun əsas xüsusiyyətləri
36. Nida, onun əsas xüsusiyyətləri
37. Sintaksis haqqında ümumi məlumat. Sintaktik əlaqələr
38. Söz birləşmələrinin xüsusiyyətləri.
39. İsmi birləşmələrin növləri
40. Feli birləşmələr haqqında.
41. Cümlə və onun əlamətləri
42. Nəqli cümlə haqqında.
43. Sual cümləsi haqqında.
44. Əmr cümləsi haqqında.
45. Cümlə üzvləri. Cümlənin baş üzvləri.
46. Təktərkipli cümlələr
47. Məsdər və feli sifət tərkibləri
48. Feli bağlama tərkibləri
49. Mürəkkəb cümlə haqqında.
50. Tabesiz mürəkkəb cümlənin tərkib hissələri arasında mənə əlaqələri
51. Tabeli mürəkkəb cümlə haqqında.
52. Mübtəda və xəbər budaq cümləsi
53. Tamamlıq və təyin budaq cümlələri
54. Zərflilik budaq cümlələri
55. Durğu işarələri haqqında

“Müasir Azərbaycan dili” fənninin sillabusu 050103 Xarici dil müəllimliyi (İngilis) ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. “Azərbaycan dili və ədəbiyyat” kafedrasının 9 sentyabr 2025-ci il tarixli iclasında təsdiq olunmuşdur (Protokol № 1)

Kafedra müdiri: dos. Q.İ. Rıfullayev

Fənn müəllimi: dos. K.B. Dənziyeva

Tamamlandı. Sənəd dos. E.Ş. Kizirzadə